# ONA TILINING INSON HAYOTIDAGI AHAMIYATI

**Dilshodova Robiyaxon Xurshidbek qizi**
Andijon davlat chet tillari institute
Xorijiy filologiya va turizm fakulteti
Arab tili filologiyasi yo'nalishi
Ilmiy maslahatchi:**Sadoqatoy Bahodirovna**
https://doi.org/10.5281/zenodo.24117010

**Annotatsiya.** Ushbu maqolada ona tilining inson hayotidagi beqiyos o'rni, uning shaxs kamoloti, milliy o'zlikni anglash, ma'naviy dunyoqarashni shakllantirish hamda tarixiy-madaniy merosni avloddan-avlodga yetkazishdagi ahamiyati keng yoritilgan. Ona tili insonning tafakkuri, dunyoni idrok etishi va jamiyat bilan munosabatga kirishishida muhim vosita hisoblanadi. Shuningdek, globallashuv jarayonida milliy tillarni asrab-avaylash, ulardan to'g'ri va samarali foydalanish, yosh avlodda tilga nisbatan hurmat va mas'uliyat tuyg'usini shakllantirish masalalari tahlil qilingan.

**Kalit so'zlar:** ona tili, milliy o'zlik, ma'naviyat, tafakkur, milliy qadriyatlar, madaniy meros, globallashuv, til madaniyati, nutq, milliy ong.

**Аннотация.** В данной статье всесторонне рассматривается исключительная роль родного языка в жизни человека, его значение в становлении личности, осознании национальной идентичности, формировании духовного мировоззрения, а также в передаче историко-культурного наследия от поколения к поколению. Родной язык является важнейшим средством развития мышления человека, восприятия окружающего мира и взаимодействия с обществом. Кроме того, анализируются вопросы сохранения национальных языков в условиях глобализации, их грамотного и эффективного использования, а также формирования у молодого поколения чувства уважения и ответственности по отношению к родному языку.

**Ключевые слова:** родной язык, национальная идентичность, духовность, мышление, национальные ценности, культурное наследие, глобализация, культура речи, речь, национальное сознание.

**Abstract.** This article provides a comprehensive examination of the exceptional role of the mother tongue in human life, highlighting its significance in personal development, the formation of national identity, the cultivation of spiritual awareness, and the transmission of historical and cultural heritage from one generation to another. The mother tongue serves as an essential instrument for developing human cognition, interpreting the surrounding world, and establishing meaningful social interactions. Furthermore, the article explores the preservation of national languages in the context of globalization, their proper and effective use, and the importance of fostering a sense of respect and responsibility towards one's native language among younger generations.

**Keywords:** mother tongue, national identity, spirituality, cognition, national values, cultural heritage, globalization, language culture, speech, national consciousness.

**KIRISH.** Til insoniyat taraqqiyotining eng muhim omillaridan biri bo'lib, jamiyatning shakllanishi, rivojlanishi va uzviyligini ta'minlovchi asosiy ijtimoiy hodisa hisoblanadi. Inson dunyoga kelgan ilk davrlaridanoq til orqali atrof-muhitni anglay boshlaydi, o'z fikrlarini ifodalashni, boshqalar bilan muloqot qilishni va hayotiy tajribalarni o'zlashtirishni o'rganadi.

Ayniqsa, ona tili insonning ma’naviy olami, dunyoqarashi va shaxsiy xususiyatlari shakllanishida alohida ahamiyat kasb etadi.

Ona tili — bu shunchaki insonning ilk o‘rgangan muloqot vositasi emas, balki uning milliy mansubligi, tarixiy xotirasi va ma’naviy ildizlarini mujassam etgan bebaho boylikdir. Har bir xalqning o‘ziga xos turmush tarzi, urf-odatlari, an’analari, dunyoqarashi va qadriyatlari, eng avvalo, uning tilida o‘z ifodasini topadi. Shu sababli ona tilini qadrlash va rivojlantirish har bir insonning nafaqat ma’naviy, balki fuqarolik mas’ulyati hamdir.

Bugungi globallashuv davrida xorijiy tillarni o‘rganishga bo‘lgan ehtiyoj tobora ortib bormoqda. Biroq boshqa tillarni o‘rganish ona tilining mavqeyini pasaytirishi kerak emas. Aksincha, inson qancha ko‘p til bilmasin, o‘z ona tilini mukammal egallashi, uning imkoniyatlaridan to‘g‘ri foydalanishi va milliy til madaniyatini saqlashi lozim

**1. Ona tili — milliy o‘zlik va ma’naviyat timsoli**

Har bir millatning mavjudligi va o‘ziga xosligini belgilovchi asosiy omillardan biri uning tilidir. Til xalqning tarixiy taraqqiyoti, ijtimoiy hayoti va ma’naviy qadriyatlarini o‘zida mujassamlashtiradi. Shu jihatdan ona tili milliy o‘zlikni anglashning eng muhim vositasi sifatida namoyon bo‘ladi.Inson o‘z ona tili orqali qaysi xalq vakili ekanini anglaydi, ajdodlarining boy ma’naviy merosi bilan tanishadi hamda milliy qadriyatlarni o‘zlashtiradi. Xalq og‘zaki ijodi namunalari, maqollar, matallar, dostonlar, ertaklar va tarixiy asarlar til vositasida bugungi avlodga yetib kelgan. Ularning har biri xalqning ko‘p asrlik hayotiy tajribasi, tafakkuri va ma’naviy qarashlarini aks ettiradi.

O‘zbek tili ham ana shunday boy tarixiy va madaniy merosga ega tillardan biridir. Mahmud Koshg‘ariyning «Devonu lug‘otit turk» asari, Alisher Navoiyning «Muhokamat ul-lug‘atayn» asari turkiy tilning boy imkoniyatlarini namoyon etuvchi muhim manbalardir. Xususan, Alisher Navoiy o‘z ijodi orqali turkiy tilning badiiy, ilmiy va falsafiy fikrlarni ifodalash imkoniyatlari nihoyatda keng ekanini isbotlab bergan. Demak, ona tiliga hurmat bilan munosabatda bo‘lish, aslida, o‘z tarixiga, milliy qadriyatlariga va ajdodlar merosiga hurmat ko‘rsatish demakdir.

**2. Ona tilining inson tafakkuri va shaxs kamolotidagi o‘rni**

Til va tafakkur bir-biri bilan chambarchas bog‘liq hodisalardir. Inson fikrlash, tahlil qilish, xulosa chiqarish va o‘z qarashlarini ifodalash jarayonida til imkoniyatlaridan foydalanadi. Ona tilini yaxshi bilish shaxsning fikrlash qobiliyatini rivojlantirish, bilimlarni chuqur o‘zlashtirish va murakkab masalalarga mustaqil yondashishida muhim ahamiyatga ega.

Ona tilida o‘qish, yozish, tinglash va so‘zlash ko‘nikmalarining rivojlanishi insonning intellektual salohiyatini oshiradi. Lug‘at boyligining kengligi esa fikrlarni aniq, izchil va ta’sirchan ifodalash imkonini beradi. Aksincha, so‘z boyligining cheklanganligi ayrim hollarda insonning o‘z fikrini to‘liq bayon etishiga to‘sqinlik qilishi mumkin.

Shuningdek, ona tili insonning hissiy va ruhiy dunyosi bilan ham uzviy aloqador. Inson quvonch, qayg‘u, mehr, muhabbat, sog‘inch va faxr kabi tuyg‘ularini ko‘pincha ona tilida yanada tabiiy va samimiy ifodalaydi. Chunki bolalikdan shakllangan til muhiti insonning ruhiy xotirasi bilan mustahkam bog‘langan bo‘ladi.

Shu sababli ona tilini chuqur o‘rganish faqat grammatik qoidalarni o‘zlashtirish bilan cheklanmaydi. U insonning ma’naviy, intellektual va estetik kamolotiga xizmat qiluvchi uzluksiz jarayondir.

3. **Ona tili — madaniy meros va tarixiy xotira vositasi**

Har qanday xalqning madaniy merosi uning tilida saqlanadi. Asrlar davomida yaratilgan adabiy asarlar, tarixiy hujjatlar, xalq qo‘shiqlari, rivoyatlar va maqollar millatning ma’naviy xazinasini tashkil etadi. Agar tilning rivojlanishi va avlodlar o‘rtasidagi uzviyligi ta’minlanmasa, ushbu merosning mazmunini to‘liq anglash ham qiyinlashadi. O‘zbek xalqining boy adabiy merosi bunga yaqqol misol bo‘la oladi. Alisher Navoiy, Zahiriddin Muhammad Bobur, Abdulla Qodiriy, Cho‘lpon, Abdulla Avloniy kabi ijodkorlarning asarlari o‘zbek tilining badiiy va ma’naviy imkoniyatlarini namoyon etadi. Ularning ijodida xalqning tarixi, orzu-umidlari, ijtimoiy hayoti va insoniy fazilatlari o‘z ifodasini topgan.

Ayniqsa, jadid ma’rifatparvarlari ona tilini rivojlantirish, xalqning savodxonligini oshirish va milliy tafakkurni yuksaltirishga katta e’tibor qaratganlar. Ular tilni jamiyatni uyg‘otish, ma’rifatni yoyish va taraqqiyotga erishishning muhim vositasi deb bilganlar. Shunday ekan, ona tilini asrash — faqat bugungi kunning vazifasi emas, balki kelajak avlod oldidagi tarixiy mas’uliyat hamdir.

**XULOSA.**Xulosa qilib aytganda, ona tili inson hayotining barcha jabhalari bilan uzviy bog‘liq bo‘lgan, uning shaxs sifatida shakllanishi, tafakkuri, ma’naviy dunyosi va milliy o‘zligini namoyon etishida muhim o‘rin tutadigan bebaho qadriyatdir. U xalqning tarixiy xotirasi, madaniy merosi va avlodlar o‘rtasidagi ma’naviy ko‘prik vazifasini bajaradi. Bugungi globallashuv va axborot texnologiyalari rivojlanayotgan davrda ona tilini asrash, uning imkoniyatlarini kengaytirish va zamonaviy taraqqiyot talablariga mos ravishda rivojlantirish dolzarb masalalardan biri bo‘lib qolmoqda. Xorijiy tillarni o‘rganish, xalqaro tajribani o‘zlashtirish va dunyo bilan muloqot qilish qanchalik muhim bo‘lsa, ona tilining mavqeyini saqlash ham shunchalik ahamiyatlidir.

Shuni alohida ta’kidlash lozimki, ona tiliga bo‘lgan muhabbat insonning o‘zligini anglashidan, milliy qadriyatlarini qadrlashidan va ajdodlar merosiga hurmat bilan munosabatda bo‘lishidan boshlanadi. Har birimiz ona tilimizni chuqur o‘rganishimiz, uning sofligini saqlashimiz va kelajak avlodga boy ma’naviy meros sifatida yetkazishimiz zarur. Zero, ona tili — millatning ruhi, xalqning tarixiy xotirasi va kelajak avlodning ma’naviy tayanchidir.

## FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent.
2. O‘zbekiston Respublikasining «Davlat tili haqida»gi Qonuni.
3. Hojiyev, A. O‘zbek tili so‘z yasalishi tizimi. – Toshkent.
4. O‘zbek tilining izohli lug‘ati. – Toshkent.